O UTEMELJENJU DRUŠTVENIH NAUKA UOPĆE I SOCIOLOGIJE POSEBNO

Sažetak: U dijelu teksta koji ovdje objavljujemo, koji kao cjelina nosi naslov „O utemeljenju društvenih nauka uopće i sociologije posebno“, autor diskutira i izlaže pretpostavke izgradnje jedne nauke o specifičnom načinu ljudskog života i pretpostavke odgovora na pitanje kako se utemeljuje jedna nauka koja za osnov nema neposredno iskustvo svog predmeta, tj. društvenosti kao ljudske osobine, nego njeno postojanje mora dokazivati i definirati i na temelju logičkih dokaza i tako utvrditi da je jedna nauka o takvom predmetu moguća i čak i nužna, te da postoji specifičan predmet koji ta nauka istražuje, kao i kakve metode istraživanja ta nauka mora koristiti da bi mogla istraživati svoj predmet. U tom kontekstu autor ukazuje na ključno značenje logičko-ontoloških dokaza za postojanje jedne specifične stvarnosti koja se naziva društveno biće čovjeka, odnosno društvenost kao poseban način života ljudske populacije, a zatim prikazuje fenomenologiju njegove pojavnosti, na koji način je fenomen društvenosti nama dostupan, ukazujući na načine kako se ono što čini biće društvenosti pojavljuje i iz kojih fenomena ljudskog načina postojanja proizlazi i javlja se kao nama dostupan fenomen, ili pojava i na koji način pojave društvenog bitka uvjetuju naše istraživanje predmeta nauke.

Ključne riječi: **Filozofija, sociologija, iskustvo, teorija, društveni bitak, fenomenologija društvenosti i ontologija društvenog bitka, metodologija istraživanja društvenosti i tvorci moderne historijske i socijalne nauke kao što su Georg Friedrisch Wilhelm Hegel, Karl Marks, August Comte, Max Weber, Wilhelm Dilthej**

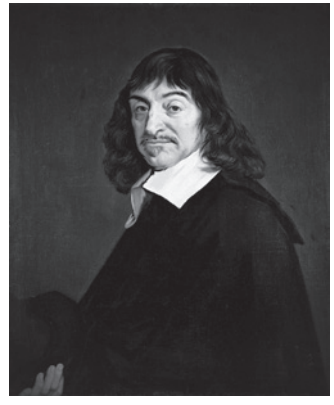
Kao i svaka druga ljudska građevina i nauka zahtijeva utemeljenje

Uvodno razjašnjenje

Samo ono što stvara apsolut utemeljeno je samim time što je proizvod snage i moći apsoluta. Sve drugo, a pogotovo ono što stvaraju ljudi, traži adekvatno utemeljenje i to takvo kojim se ono što stvaramo dovodi u logičku vezu sa biti apsoluta. Tako je i sa naukom, budući da je i nauka samo jedan ljudski izum i proizvod ljudskoga djelovanja u svijetu. Ako svijet kao cjelina dominira svojim elementima i ako postoje zakoni te dominacije, onda je logika toga procesa ujedno i logika ljudskog razumnoga djelovanja, pa se ona mora derivirati, s jedne strane iz logike cjeline na njene dijelove i obratno, dijelovi cjeline, koji se podvrgavaju njenoj logici, svojom logikom mogu utjecati na cjelinu.

Nauka, gledana u cjelini, može se definirati kao najrazvijeniji i po svojim mogućnostima najviši oblik upotrebe ljudske sposobnosti mišljenja. Nauka je promišljeni i organizirani, strogim pravilima konstitucije i izvedbe razvijeni oblik mišljenja koji za cilj ima najadekvatniju i najproduktivniju spoznaju svijeta u kojem živimo, a ta spoznaja nam je uputa i vodič u praktičkom ovladavanja svijetom onakvim kakav se on otvara čovjeku za njegovo saznanje i za njegovu praktičnu djelatnost. Upravo zbog toga što nam se svijet, prema kojem stojimo u poziciji interesa spoznaje, mora otvoriti, a on nam se otvara samo onako i onakvim kakvim on to može ili čak i želi da nam se pokaže, nauka sadrži jednu skeproitičku pretpostavku, sličnu onoj koju je notirao Decartes kada je rekao da je početno načelo svakog mišljenja da sumnja u sve osim u ono što mu se pokazuje kao neupitno, logično i neprotivrječno, zbog čega istina nauke dolazi na kraju istraživačkog i misaonog napora, a ne, kao što je to

obavezan slučaj u teologiji ili u nekim filozofijama, da je ona unaprijed u nekom određenom smislu pretpostavljena. Nauka se temelji na uočavanju mogućnosti veze između neke istine koja se postiže mišljenjem i određenog načina ljudskoga djelovanja na temelju kojeg se vrši metodično diferenciranje, organiziranje i sistematsko primjenjivanje specifičnoga kontroliranog načina mišljenja, nazvanog naučno mišljenje, za koje se izgrađuje i poseban jezik, najčešće matematički jezik, na temelju kojeg se vrši istraživanje i na kojem se utemeljuje odnos prema onom što u životu susrećemo kao predmet koji nam se nudi i postaje stvar našeg interesa, naše spoznaje i moguće upotrebe. U tom smislu nauka je za mnoge ljude koji se njome bave samo jedan, moglo bi se reći, poseban način unutarnje povezanog i međusobno uvjetovanog mišljenja i djelovanja, jedan zanat (zanat u smislu visokog stupnja vještine primjene i upotrebe ovih svojstava), u koji mnogi ljudi ulaze kao u gotov set načina mišljenja, postupaka i djelovanja, a da se nikada ne zapitaju odakle on potječe, šta mu je izvor, koji mu je smisao i kakav doseg ima, odnosno kakav utjecaj on može imati na naše postojanje uopće, odakle jedino može i doći do spoznaje o tome šta je to nauka i to u onom najbitnijem smislu kojeg ona za nas ima, a to je da određuje naš ukupan odnos sa svijetom u kojem živimo, čak do te mjere da nam ona želi reći šta je taj svijet, kakav je, odakle nastaje i po kojim se zakonima zbiva, sve što je njegova sadržina. U ovoj najčešćoj projekciji za naše mišljenje, nauka tako za mnoge ljude jeste samo stvar njihove svakodnevnice, uobičajene rutine, a ne nešto od posebnog značaja i težine. To je onaj put kojim nauka gubi svoj prvobitni etički sadržaj i karakter, te se pretvara u tehniku postizanja određenoga pragmatičkog cilja. Mene je ovo pitanje o tome kako razumijevamo ono čime se bavimo zaintrigiralo kad sam se suočio sa činjenicom, a do nje sam došao baveći se jednom naukom u onom smislu u kojem ona stvarno jeste i u kojem funkcionira kao nauka, tj. kao djelatnost koja daje znanstvene rezultate primjenjive u veoma važnim aspektima ljudskog života, ali uz to, paralelno proučavajući ono šta je ta nauka bila, kako je koncipirana i kako se ta nauka prakticirala u našem društvu, što je kod mene izazvalo potrebu da se zapitam za odnos mišljenja kao osnove naučnog rada

RENÉ DESCARTES

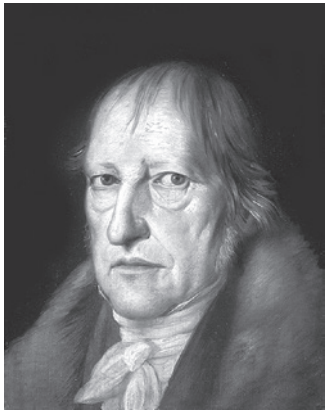
i bavljenja određenom naukom kao praktičnim zanimanjem temeljenim na određenim pretpostavkama koje se uzimaju kao gotove, dokazane i date. Pitanje kako se cjelina ljudskog mišljenja, budući da sam vjerovao kako je istina samo u cjelini data u svom punom smislu i značenju, odnosi prema jednom segmentu i jednom posebnom načinu primjene mišljenja, jednoj posebnoj nauci.

Ako u jednoj nauci npr., kao što se to događa u matematici, postoje misli koje se smatraju neupitnima, tj. aksiomi, i ako se u toj nauci ne pita odakle aksiomi dolaze i zašto i kako vrijede, nego se uzimaju bez ispitivanja njihovoga porijekla i ako se smatra da je za njihovu vrijednost dovoljno da dolaze iz logike mišljenja, a od njih se onda polazi u mišljenju, zašto to nije jednako tako dato i zbog čega se tako ne događa sa svim naukama, a pogotovo sa humanističkim naukama i u okviru njih posebno sa sociologijom, čija je veza sa ljudskim životom i djelovanjem očita isto toliko koliko je očita i jasna veza između zemljovlasnika i obrađivanja zemlje i uopće upotrebe zemlje sa geometrijom, a to je ono što me je u datom momentu osobito interesiralo, sa društenim naukama i sociologijom kao jednom od najvažnijih među njima.

Znao sam da je kod nas sociologija imala u neku ruku neprirodan razvoj, tj. da se jedva izborila za samostalnost i priznanje naspram tada vladajućeg historijskog materijalizma, koji je smatran marksističkom naukom o društvu, zbog čega nikada niko nije ni pokušavao da tu novu nauku, nastalu sredinom 19. vijeka, teorijski utemelji i obrazloži njene ontološke, fenomenološke, epistemološke i metodološke temelje kao dokaze njene samostalnosti kao nauke. Mi obično prihvatamo nauku onakvu kakva nam se nudi u datom momentu i u njenom aktualnom trenutku, sa pretpostavkama, definicijama i metodama rada koje u njoj u tom momentu vrijede, ne pitajući se za one dublje teorijske, ontološke, spoznajnoteorijske i epistemološke temelje na kojima data nauka stoji i iz kojih se razvija. U tom smislu je i pitanje o utemeljenju te nauke, budući da se definicije njenoga predmeta mijenjaju, a i metode istraživanja usavršavaju, pa i radikalno mijenjaju, jedno od najvažnijih pitanja sigurnosti i sistematičnosti rada u svakoj nauci, pa tako i u sociologiji. Iz određenih

razloga je moguće reći da je upravo u sociologiji potreba za stalnim osvrtom na probleme njenog utemeljenja važnija nego u nekim drugim naukama, budući da predmet mnogih nauka predstavlja određenu vrstu neposredno ponuđene i iskustvu raspoložive datosti koja se odlikuje stabilnim fenomenološkim evidencijama i ne podliježe tolikim historijskim promjenama kao što je to karakteristično za ljudsko društvu koje je grosso modo predmet istraživanja sociologije kao nauke. Zbog svega toga jaovu tematiku smatram izuzetno važnom ne samo zbog napretka naše spoznaje o društvu nego posebno i zbog stanja današnjega globalnoga društva i zbog burnih promjena u mnogim naukama. Tu imam u vidu osobito one promjene koje se očituju kao osnova za nastanak globalnogadruštva koje ne nastaje spontano nego se u procesima njegovog formiranja očituju također određene ideje, socijalne snage i interesi i u čijoj se realizaciji primjenjuju nasilna sredstva. U tom kontekstu posebno se ističe važnost sociologije kao nauke, ali i nužnost, koja je vidljiva u fenomenologiji nauka uopće i koja se zakonito javlja tokom nastanka i razvoja svake posebne nauke, pa i nauke uopće, a koja se izražava u potrebi da se pitanje o tome na čemu se temelji određena znanost mora stalno obnavljati. Mi se moramo uvijek iznova pitati o čemu mi to možemo dobiti znanje izučavajući određene pojave u okviru i pod auspicijom ideje i metoda rada date nauke, šta je to što leži u biti nauke, a što nas primorava da se moramo stalno iznova pitati šta je zapravo predmet nauke kojom se bavimo i kako se taj predmet fenomenološki očituje i mijenja u vremenu koje nije samo vrijeme predmeta koji nauka izučava nego i vrijeme same nauke. Dakle, moramo se pitati o razlogu postojanja date nauke i njenom odnosu prema predmetu koji izučava, a zbog čega se neprestano moraju istraživati i precizirati odgovori na njega, kako bi se data nauka u svakom momentu mogla, putem pronalaženja adekvatnih metoda istraživanja i sve preciznijih definicija svoga predmeta, dovoljno kvalificirati i legitimirati. Ovo stalno legitimiranje nauke o društvu je posebno nužno s obzirom na činjenicu da joj se predmet u vremenu, u fenomenološkoj i u bistvenoj dimenziji svoga identiteta, veoma brzo i u bitnom smislu mijenja, zbog čega je nužno da se usavršava njegova definicija, kao i da se u

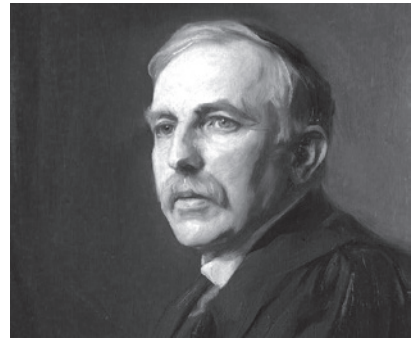
GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL

tom kontekstu moraju mijenjati metodološke procedure i postupci istraživanja date predmetnosti i da se one moraju adaptirati novim spoznajama o predmetu i nastajanju novih definicija tog predmeta, a da se konsekventno novim uvidima u predmet moraju usavršavati i metode njegovog istraživanja.

Karakter i smisao odnosa definicije predmeta svake određene nauke i njene metodologije moguće je mnogo jasnije vidjeti iz posmatranja odnosa između predmeta i njegovoga koncepta koji je nastao u oblasti fizike krajem 19. vijeka koji je nazvan gubitkom predmeta te nauke i do promjene klasičnoga pojma predmetnosti, a koji jasno pokazuje kako promjene u koncepciji predmeta nužnim načinom izazivaju ne samo velike promjene u metodologiji istraživanja nego čak i u koncepciji nauke kao takve, iz kojih shvatanja nastaju nove ideje o njenim metodama istraživanja i novim mogućnostima njenog razvoja. Takve krize u shvatanju predmeta, pa čak i revolucionarne promjene u shvatanju i metodologiji, doživjele su mnoge savremene nauke, a to se može reći najprije za one najrazvijenije, kao što su fizika, hemija, biologija, čiji je prelaz od očiglednosti kao osnova evidencije pojava koje te nauke istražuju, ka neodređenosti, prelaz od makro ka mikro-pojavnosti svijeta koji te nauke istražuju, donio ne samo velike i revolucionarne promjene u koncepcijama i metodološkim postupcima tih nauka nego i bitno novo poimanje metodologije tih nauka uopće. Naravno, nisu samo tzv. egzaktne nauke prošle, ili ne prolaze samo one, kroz takve krize. Takva kriza potresa i današnju filozofiju, utoliko ukoliko i ona gubi jasan pojam o svome predmetu i koncept sopstvene metode istraživanja, tako da je bilo nužno da se stalno vraća unazad, ka onim idejama i načinima rada koji su bili naizgled prevaziđeni, kako bi otvorila nove puteve ka jasnoj definiciji svoga predmeta i načina rada. U tom smislu je već Hegel utvrdio kako je filozofija nauka koja svoju sopstvenu historiju, kao historiju mišljenja, ima za svoj predmet.

Situacija u kojoj su se našle egzaktne nauke na početku 20. vijeka poznata je kao problem nestanka materije, a povezana je sa otkrićem submolekularne strukture materije, koja je u svojim klasičnim načinima pojavnosti smatrana predmetom fizike

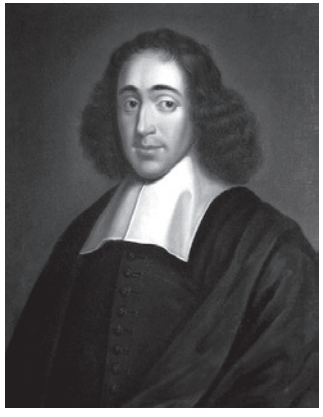
kao nauke. Naime, fizika kao nauka u prvom redu je izučavala međusobna djelovanja tijela i njihovoga kretanja pod utjecajem sile, otkrivši da je temeljna sila koja definira kretanje sila teže, koja je univerzalna sila. Dogodilo se da su svi fizički zakoni koji su definirali odnose i međusobna djelovanja tijela izgubili teren kada ta tijela nisu više bila opservabilna i nisu bila predmet čulnog iskustva, a njihovo mjerenje postalo nemoguće do tada raspoloživim načinima, kakvo je do tada bilo osnova spoznaje fizičkih objekata čije međusobne odnose i djelovanja istražuje fizika, odnosno fizikalna svojstva materije, kako se skupno nazivaju materijalni objekti koje fizika istražuje. Posebno je, sa stajališta shvatanja kako postoje univerzalne sile u prirodi i kako je takva sila sila gravitacije, bilo dovedeno u pitanje kada se ispostavilo da se neke novootkrivene čestice materije ne podvrgavaju toj sili i da za njih važe neke druge sile koje se ne mjere onim istim sredstvima, mjerilima i metodama kao što je to bilo kod djelovanja sile gravitacije, iz čega će nastati kvantna fizika. Sve to je započelo kad je Errnest Rutherford (Rutherford je dobio Nobelovu nagradu za fiziku 1908. godine) otkrio postojanje gama-zraka i postavio prvi model atoma, koji je bio definiran kao praznina koja obuhvata proton, a oko kojeg se kružno kreću elektroni, i kad su supružnici Pierre i Marie (Skoldowska) Curie otkrili element koji emitira takve subatomske čestice (gama-zrake) i eksperimentalno dokazali da se materija sastoji od čestica manjih od atoma, tj. kada se pokazalo da ni atom, koji je bio definiran kao najmanja homogena fizička datost, nije konačni oblik postojanja materije i onog što nosi potencijal sile i proizvodi fizikalne efekte, što djeluje kao izvor sila ogromnoga potencijala s obzirom na množinu takvih instanci. Sva ta zbivanja su dovela do nastanka krize u spoznaji materijalnog svijeta, a konsekventno tome i do opće krize u filozofiji, posebno gnoseologiji, epistemologiji i metodologiji, jer su ta otkrića dovela u pitanje pojam iskustva, a time i sigurnost i povjerenje u mišljenje uopće, ukoliko se ono utemeljuje u iskustvenoj spoznaji dobivenoj putem naših čula. Oko više nije bilo najvažniji faktor i način evidenacije o postojanju materijalnog svijeta, kao ni bilo koje drugo ljudsko čulo, pa je trebalo stvoriti potpuno novu definiciju materije i, s tim u vezi, novu sliku osnovnih struktura

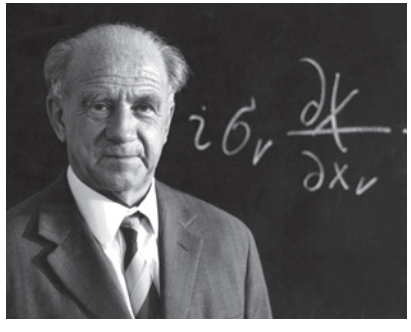
ERNEST RUTHERFORD

PIERRE I MARIE (SKOLDOWSKA) CURIE

BARUCH SPINOZA

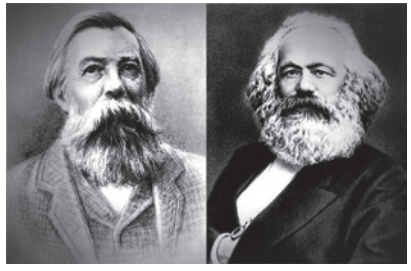
WERNWE HEISENBERG

svijeta. Jedino što je fizici ostalo na raspolaganju jeste to da primijeni ono što je već ranije bilo primijenjeno u oblasti termodinamike i istraživanja ponašanja materije i fluida uopće (vode i plinova) pod pritiskom, a to je statistički metod istraživanja dinamičkih momenata koji se tada pojavljuju, odnosno da slične matematičke metode primjenjuje i na istraživanje atomskih i subatomskih pojava. Načelo ranije fizike bilo je da se fizikalna djelovanja tijela istražuju tako da se ona lociraju u prostoru koji se interpretira na Cartezijanski način putem analitičke geometrijske metode (*moro geometrico*, kako je rekao Spinoza), a to znači prostor koji je definiran veličinama koje se mogu smjestiti na način da se odrede preko apcise i ordinate i da se tako definiraju njihova pozicija i pravci kretanja, tj. sile koje ih pokreću ili sprečavaju da se kreću i koje međusobno djeluju, a njihovo djelovanje se određuje statističkim vrijednostima, jer je u novonastaloj situaciji uopće više bilo nemoguće odrediti mjesto i poziciju djelujućeg momenta i njegovog nosioca. Ono što je u tom kontekstu bilo apsolutno novo sastojalo se u tome što je postalo jasno kako je već u momentu njegove identifikacije svaki element (čestica koja se promatra) bio već izvan mjesta koje je indicirano. Werner Heisenberg je ovu situaciju definirao kao moment neodređenosti i postavio načelo da se u istraživanju sila koje djeluju u atomskom i subatomskom svijetu može računati samo na statistički način interpretacije svih elemenata koji određuju mjesto, pravac kretanja, brzinu i potencijal sile određenih čestica i da se date pozicije i načini pojavljivanja čestica definiraju kao promjenljive veličine uz uzimanje u obzir da već sama evidencija i istraživanje takvih pojava predstavljaju moment koji ih dislocira i mijenja njihovo značenje. O ovom problemu ja sam pisao u svom opširnom Predgovoru knjizi našega poznatog naučnika, profesora sociologije agrara i sela. dr. Slavoljuba Dubića, koju je on posvetio analizi problema metodologije društvenih nauka. Ta njegova studija je objavljena još 1964. godine, ali kod nas nije imala nekog većeg odjeka, prvenstveno zbog krajnje nerazvijenosti koncepta nauke uopće i sociologije posebno. Ono što je važilo za fiziku, hemiju i druge egzaktne nauke važi za nauku uopće, jer svaka nauka posjeduje određenu vrstu egzaktnosti, kao što svaka bitnija promjena

u koncepciji predmeta nauke izaziva potrebu adekvatnih promjena i u metodama istraživanja toga predmeta. Stoga je logično zaključiti da sve nauke imaju potrebu ne samo da se pokušaju predmetno zasnivati kroz što je moguće precizniju i jasniju definiciju svoga predmeta kao unaprijed im date realnosti i adekvatnog određivanje metoda njegovog istraživanja nego da sve nauke moraju strogo voditi računa o stalnom usaglašavanju definicije predmeta i artikulacije metoda sopstvene nauke. Pitanje o identitetu je stalno i neizbježno pitanje kada se radi o svijetu čija je najbitnija karakteristika stalna promjena. U svakoj nauci, pa i u sociologiji, prvo pitanje na koje valja odgovoriti je pitanje o tome šta je predmet dotične nauke, a to znači da se mora utvrditi bivstvenost onoga što istražujemo, da se moraju odrediti načini na koje se ono što istražujemo pojavljuje za nas i na temelju kojih metoda istraživanja možemo na najsigurniji način i sa najvećim izgledima na uspjeh pristupiti tom predmetu i spoznati njegovu prirodu.

Jedino filozofija nema tu potrebu, jer ona nema unaprijed određen predmet niti sebe određuje putem takve vrste uvjetovanosti. Njen zadatak sastoji se u tome da dokaže postojanje onoga čime se ona bavi. Dakle, njoj njen predmet nije unaprijed dat nego ga ona stvara, tj. ona sebe određuje i razvija dokazujući da postoji tako nešto kao što je njen predmet i da je moguće, opravdano i čak nužno da takvo nešto kao što je ono čime se ona bavi postoji. Filozofiju ne zanima i ona nema potrebu za tim da dokazuje da je ono što ona istražuje odista dato kao bivstveno i pojavno, jer ona istražuje samu tu bivstvenost i pojavnost kao način kako se i posredstvom čega se oglašava postojanje onog što je izvor svega da jeste i kako jeste. Time ona izvršava svoj zadatak, koji se sastoji u tome da dokaže da postoji i kako postoji njen predmet. Filozofija je jedina nauka koja ima za predmet svog izučavanja upravo i prije svega definiciju svog predmeta u smislu koji se ne odnosi na predmetnu datost nego na općenitosti apsolutnu datost onog što ona istražuje, a to je bitak svih bića i modaliteta u kojima se on pojavljuje, tako da ona predstavlja takvu vrstu nauke u kojoj samo zasnivanje nauke predstavlja tu nauku u onom što je njen primarni predmet i bitni karakter i

FRIEDRICH ENGELS I KARL MARX

značenje. Kad filozofija na jasan način dokaže postojanje i načine pojavljivanja i djelovanja svoga predmeta, ona tada prestaje djelovati kao nauka, kao teorija i kao objašnjenje svijeta. Ona tada stiče mogućnost i dovodi sebe do nužnosti da realizira svoju istinu. To je smisao onoga, barem kod nas mnogo citiranog i poznatog, Marksovog stava iz njegovog nacrta za kritiku filozofije Ludwiga Feuerbacha, koji je Friedrich Engels objavio kao dodatak svojoj knjizi „Ludwig Feuerbach i kraj njemačke klasične filozofije" pod naslovom „Teze o Feuerbachu", a koji glasi „ filozofi su do sada samo objašnjavali svijet, a stvar je u tome da se on izmijeni". U tom kontekstu se ima razumijevati Hegelova definicija filozofije, koja je zapravo duhovni izvor one Marksove konstatacije o filozofiji kao teoriji, kao nauke o bitku predstavljenom u carstvu čiste misli. Ta definicija ništa ne pretpostavlja i ne određuje, što znači činjenica da ona jasno zna kako nema unaprijed dat predmet nego ga mora pokazati kao logički moguć, izvodiv, realan i dokaziv, tj. kao dat u formi logičke strukture, i kao takvog ga dokazati iz onog što sama misao jeste i što ona sadrži kao svoju najvišu mogućnost. Misao da svaka istina teži svojoj realizaciji izvedena je iz svake i najobičnije ljudske spoznaje koja dobro zna da, prije nego što bilo šta možemo kreirati u realnosti, moramo imati nekakvu zamisao o tome šta je to što želimo, ili drugačije rečeno, da bismo načinili kuću, mi moramo imati u glavi plan te kuće i to tako da on podrazumijeva osnovne zakone statike i konstrukcije, jer je bez njega i zakona koji ga uvjetuju nemoguće sagraditi kuću, odnosno svaka kuća građena bez te pretpostavke će se srušiti.

Na nužnosti da filozofija mora dokazati postojanje svoga predmeta, a ne može ga unaprijed pretpostaviti kao već dat, zasniva se razlika između svih posebnih nauka i filozofije, pa čak i filozofije i teologije. Teologija, mada i ona za predmet uzima ono najopćenitije i apsolutno, ipak ima unaprijed dat i definiran predmet, a to je apsolut koji je pretpostavljen u pojmu boga kao stvoritelja svijeta, zakonodavca i najsavršenijega bića u kojem je dat identitet bića i bitka. Ono što jeste, što postoji na način boga ne samo da je dato nego ono je i izvor svega postojećeg, tj. ono stvara svijet, uključujući i svijet misli, pa je nemoguće da nešto takvo proizvodi sama misao, budući da je ona

ono stvoreno od boga ili od čovjeka. Ono što je u nauci vidljivo i što je za njenu konstituciju bitno sastoji se u okolnosti da ona mora biti svjesna činjenice kako se njeno napredovanje ponajviše ogleda u napretku i u razvoju razumijevanja i otkrivanja različitih načina bivanja prirode i oblika pojavnosti koja ulazi u okvire definicije predmeta određene nauke, a time i promjena koje iz te okolnosti proizlaze za definiciju njenoga predmeta. Usavršavanje i stalna revizija sadržaja definicije predmeta i napredak naučne misli u tom procesu ima za posljedicu potrebu stalnog usavršavanja metoda istraživanja predmeta kojim se data nauka bavi. Uzajamnost definicije predmeta i izbora metoda koje moraju biti prikladne da bi omogućavale njegovu spoznaju, odnosno čije procedure moraju odgovarati osobinama i načinima pojavljivanja samoga predmeta, najvažniji je aspekt uspostavljanja mogućnosti da se na pitanje o tome šta je i kako se izražava, kakvim zakonima se pokorava i kako uopće postoji ono što čini način postojanja i identitet određene predmetnosti, tj. da bi se na pitanje o njenom bivstvenom identitetu moglo pozitivno odgovoriti, mora se imati u vidu i način njene pojavnosti. A to znači da sa ontologijom uporedo ide i fenomenologija društvene zbilje koja je ono što sociologija kao nauka istražuje, jer se bitak, kao ono što stoji iza svake pojave, za nas javlja samo u pojavi, ali pojava nije cijeli sadržaj bivstvovanja i ne omogućava uvid u puni smisao bitka. Precizna identifikacija predmeta je ključno polazište za svaku nauku, a metoda nije ništa drugo nego izvod iz samoga procesa definicije tog istoga predmeta kojom se on određuje u njegovom bitku i modalitetima njegovoga pojavljivanja. Naime, mi ne spoznajemo niti možemo ulaziti u prirodu predmeta ako mu prilazimo izvana, i o njemu stičemo spoznaju kao o nečemu što je zasebito i jednostavno nam kao predmet dato, nego samo onda kada taj predmet, odnosno tu pojavu susrećemo i kada ulazimo u način kako nastaje onaj način bivanja, onaj način djelovanja i odnošenja koji tvori jednu cjelinu i u bivstvenom, i fenomenološkom, i u ontološkom, i djelatnom smislu. Dakle, mi ga moramo razumjeti u njegovom načinu bivanja i razvoja, kada naša spoznaja slijedi samu metodu ili logiku unutrašnjega procesa razvoja toga predmeta, odnosno artikulacije

bića posredstvom bitka. Stoga valja imati na umu da nam nikakva metoda ne može pružiti pouzdanu spoznaju o određenom predmetu ako nije i sama dio i aspekt strukture i načina postojanja samoga predmeta. Zapravo, metoda i nije ništa drugo nego proces razvoja samoga predmeta, ako nije zakon njegove konstitucije. I upravo zbog toga ona naučniku i može, ako je adekvatna, otvoriti pogled u unutarnji život i strukturu predmeta i u način njegovoga postojanja i djelovanja i može mu omogućiti da spozna njegovu istinu.

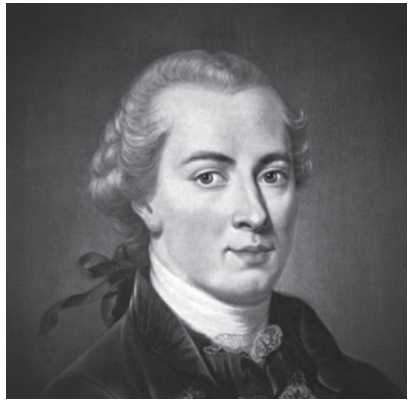
Pristup problemu utemeljenja nauke o društvu

Ja imam namjeru da u okviru ove kratke studije razmotrim tri aspekta ovoga problema, a to razmatranje bi trebalo da nas na određeni način uvede u dublje razumijevanje problematike utemeljivanja nauke koju želimo izučavati. U tom smislu ne mislim izlagati, kako je to čest slučaj, historiju nastanka i okolnosti razvoja nauke uopće ili sociologije posebno, niti se baviti njenim porijeklom, okolnostima i načinima njene dosadašnje izgradnje. Nemam, dakle, namjeru razmatrati i ideje i stavove koji su došli do izražaja kada je ona nastajala, a ni baviti se pitanjem o tome ko ju je zamislio i formulirao njene polazne osnove, te kako je ona razvijala određene svoje koncepte i metode istraživanja onog što je smatrala i što je definirala kao predmet svog naučnog interesa. Takva historija nam ne bi dala ništa bitno u odnosu na predmet našeg interesovanja i ne bi nam omogućila da ostvarimo naš osnovni cilj, a to je razumijevanje procesa nužnog načina uspostavljanja naučnog odnosa prema bilo kojoj određenoj predmetnosti, pa tako i onoj za koju mislimo da je temelj sociološke nauke. Stoga će naše razmatranje za osnovu imati pokušaj da se uvedemo u ontološke pretpostavke koje sadrže osnove i dokaze za mogućnost postojanja takvoga predmeta koji želimo istraživati uopće, odnosno predmeta nauke čije utemeljenje ovdje istražujemo i pokušavamo ući u način bivanja tog njenoga predmeta. Da uđemo u njegovu

fenomenologiju, a to znači da sagledamo načine kako se taj predmet u našem iskustvu javlja i preko kojih njegovih manifestacija mi postajemo svjesni njegovoga postojanja kao zasebnog načina postojanja uopće. Način kako se neka stvar pokazuje i našem iskustvu i ono iz čega ona izlazi, tj. ono što je osnova njenoga bivstva, ono što joj daje svojstvo kako i zašto ona jeste, različite su, ali međusobno veoma povezane stvari, iz kojih proizlaze dva međusobno uvjetovana načina njihove spoznaje. Nije, naime, moguće da se pojavi nešto što ne postoji, što nema svojstvo da jeste, kao što je nemoguće da ono što postoji na neki način ne dadne znaka o sopstvenom postojanju i ne oglasi se, ne otkrije svoju bit budući da sve u svijetu nužnim načinom, načinom svoga postojanja, mora da komunicira i objavljuje svoje posotjanje, otvara svoje biće nekom drugom, svojim postojanjem na njega upućenom, biću. Ontološki i fenomenološki uvid u postojanje neke datosti je nužnost u utemeljenju bilo kojeg bivstvenog načina postojanja. Stvar i jeste u tome što sve što jeste na neki način nastoji da se pokaže i da njegovo jestatstvo, tj. postojanje, uvijek podrazumijeva i neki određeni način njegovoga pojavljivanja. Još od Kantove kritike iskustva, ljudskoga djelovanja i odnosa uma prema njemu jasno je i poznato da se ono što jeste na neki način javlja, a ono što se javlja samo je privid, sjena ili pojava (schein) onog što jeste, ali i da ono što na takav način jeste, tj. što se javlja u iskustvu, nije još spoznato i da to neće biti sve dok ga naš um ne obuhvati nekom od svojih spoznajnih moći i dok ono ne postane dio umstveno artikulirane cjeline. Ono što postoji postaje poznato i biva predmet i sadržaj ljudskog znanja samo tako da nam se javlja u nekom odnosu, a predmet spoznaje postaje samo onda kada ga naš um postavi u red stvari koje su za njega dio jednog uređenog svijeta, kada tek bića stiču i zadobivaju smisao i značenje koje proizlazi iz strukture i načina postojanja same te umnosti ili logičnosti. Da u nama ne postoji taj red i da on nije potekao iz istog izvora iz kojeg je potekao red stvari u svijetu, mi ne bismo mogli imati umnu spoznaju svijeta. Tek kada se poveže onaj red stvari koji postoji u svijetu bivstvovanja uopće i u našem ljudskom svijetu, tek tada o njima uopće može nešto umno da se zna i iskaže.

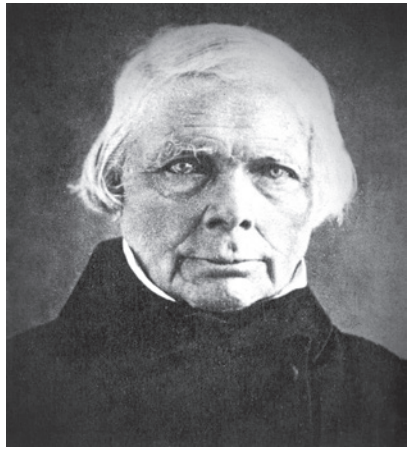

IMMANUEL KANT

Mnogi ljudi se bave naukom, a da nikada sebi ne postave ovakva pitanja, nego uzimaju ono što se javlja kao da jeste samo po sebi već umno i da tako i iz tog svojstva biva predmet i sadržaj nauke, ne pitajući se o tome šta se to uopće kroz određeni konspekt nauke i naučnosti javlja za nas, odnosno postoji li i u čemu se sastoji razlika u onome što je spoznato u odnosu na i ono što postoji kao čista datost našem iskustvu. Kant je, kako je poznato, tu razliku fiksirao kao postojanje stvari o sebi i stvari za nas, noumena i fenomena, onoga što postoji za sebe i bez bilo kakve naše evidencije i onoga što je nama dato kroz one moći kojima raspolažemo kako bismo mogli uočiti ili proizvesti neki red u načinu bivanja i pojavljivanja onoga što jeste. Istina, nauka se može izučavati i na taj način, tj. da se ne postavljaju takva pitanja i da se samo prati njeno djelovanje u aktuelnom kontekstu, da se imaju u vidu samo njeni rezultati, gotove definicije predmeta i metoda njenog rada, a to znači da o tome šta je neka nauka mi spoznajemo na način da pratimo njen aktualni rad, njeno djelovanje i da onda naknadno dolazimo do zaključka o tome šta se zapravo zbiva kada djeluje nauka i kad se vrši načni rad, kada imamo nekakav rezultat iz kojega onda izvodimo i pojam o smislu nauke. Moguće je i da se sudjeluje u takvom obliku rada na neki konkretni način, u nekoj od brojnih funkcija koje se u okviru naučnog rada javljaju i da se tako stiče određeno iskustvo u oblasti date nauke. Moguće je i da se na toj osnovi počne razumijevati njen smisao, ali takav način ulaženja u nauku je spor i vezan za njena aktuelna stanja, zbog čega on ne omogućava i ne osigurava da se uporedo sa sticanjem iskustva u radu na nauci stiče i pouzdano kritičko i analitičko saznanje o samoj nauci, a tada se događa da se ona u cjelini sagleda naknadno. Umjesto prethodno razvijenog cjelovitoga pogleda na predmet, u takvom slučaju se do temeljnijih spoznaja o njemu dolazi sasvim naknadno, što znači da se o tako nastaloj nauci filozofira, da se ona tumači iz njenih datosti koje su parcijalne i slučajne, a nisu nastale iz prethodno sigurno utvrđenih pretpostavki. Tada se sam naučni rad odvija putem rutine i bez sigurnosti i povjerenja u osnovni koncept i uvjerenja da je dati put onaj koji odgovara samoj biti nauke. Upravo taj nedostatak naučne prakse i njena nesposobnost da iskaže smislenost odvijanja svog rada,

izuzimajući pragmatični rezultat za kojeg nikada ne zna kuda će je odvesti, uzrok je da sve pozitivne nauke, ili one nauke koje polaze od identifikacije neke predmetnosti kao unaprijed date realnosti, pokazuju težnju da stvaraju neku vrstu filozofije o sebi, da razvijaju naknadnu svijest ili ideju o sebi, da proizvode određene teorije koje dokazuju nužnost i općenitost važenja njihovih spoznaja. A to dokazuje upravo ono što smo naprijed kazali, tj. da se o nauci može filozofirati i da svaka nauka pokazuje čak i potrebu za stvaranjem filozofske teorije o sebi i o prirodi svoga predmeta, u smislu njenog utemeljenja i smještanja u cjelinu nauke kao načina ljudskog odnosa prema svijetu. To je moguće činiti i u vidu nastojanja za postizanje nekog naknadnog osmišljavanja i razumijevanja njenog rada, kao i da se u okviru modernog naučnog mišljenja mogu sresti oba ova načina mišljenja o nauci. Naravno, nije jednako misliti o nečemu nešto unaprijed, budući da takvo mišljenje određuje i usmjerava put nastanka i razvoja određene specifične vrste spoznaje, kao i da se takav način prethodnog mišljenja u odnosu na naknadno mišljenje bitno razlikuje po tome što se prethodno mišljenje potvrđuje u nauci, ili se ono mora odbacivati, ali ono naknadno mišljenje je uvijek koherentno, jer se bavi već dobivenim rezultatom definicije predmeta; ono ne može dovoditi u pitanje već dobiveni rezultat svog djelovanja. To objašnjava zbog čega se ponekad događa da neki rezultat naučnih istraživanja ne izaziva samo promjenu sadržaja definicije njenoga predmeta nego i same nauke kao takve, ona postaje druga nauka. Mišljenje koje tek traži smisao u onome što je učinilo unutar kretanja sopstvene rutine koja se naziva naučna praksa sasvim je drugačije od onog koje je utemeljilo određenu naučnu praksu i proizvelo naučnu rutinu. Ako najveći broj ljudi u nauku ulazi upravo na takav način, tj. da nastoji prethodnim misaonim radom doći do nekih u tome momentu utvrđenih i verificiranih mogućnosti da definira određenu prirodu i način njenoga bivanja, stvoriti temeljne pojmove koji takvu pojavnost definiraju i tako stvaraju nauku, a ne dolaziti do takvih pojmova tako da slijede mišljenja i postupke onog istraživačkog iskustva i rutine koja im se javlja kao jedina datost, ako ne razumijevaju nauku tek iz naknadnog uvida i već događenog, ako se ne oslanjaju

samo na njenu historiju, nego kada dolaze do razvijanja određenoga koncepta i otkrivaju uzajamnost koncepta predmeta nauke i metodskih načela naučne prakse, oni na takvoj osnovi mogu dospijevati do određenog sigurno utvrđenog rezultata i razvijanja obrazloženoga koncepta predmeta i na njemu osnovane nauke. Takav način utemeljenja nauke, kada je prethodno mišljenje o njenom predmetu sposobno da sasvim jasno utemelji i pojmovno artikulira sve aspekte uvjetovanosti određene nauke i njenih metoda rada, omogućava nam da imamo opravdanu nadu u rezultate tako utemeljene nauke. Tada nam nauka može davati rezultate koji će biti dio skladne koncepcije cjeline onog iz čega sve postojeće proizlazi.

FRIEDRICH WILHELM JOSEPH VON SCHELLING

Stoga je za dublje ulaženje u nauku i osamostaljivanje u radu unutar njenih zakona i metoda nužno da se nauka sagleda iz onih ideja i načina mišljenja o bitku uopće koje su u njenoj osnovi, dakle, da je se sagleda iz korijena, a korijen svake predmetnosti za nas je ona pedmetnost koja ima opće karakteristike, ono što ne pripada ni jednom pojedinačnom, ali je osnova svakog bića u njegovom sticanju svojstva da jeste i da je upravo tako kako jeste. Taj bitak je ono što svemu daje da jeste i to da biva upravo onako kako jeste. Naime, kao temeljna pretpostavka svakog saznanja može se uzeti stav da nešto uopće i na nužan način postoji, ili kako je to već prije dvije stotine godina rekao njemački filozof Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling: "Izvjesno je da Nešto jeste, a ne da jeste Ništa". Ako bismo uzeli kao opravdan stav da ništa jeste bilo bi to protivrječno temeljnom načelu mišljenja, tj. zakonu identiteta i neprotivrječnosti koji je u temeljima svake vrste izvjesnosti, dakle bilo bi suprotno logici postojanja uopće. Ali stav da nešto svakako jeste, a ne da ništa nužno nije, predstavlja osnovu i izvor svega u smislu da ono što jeste omogućuje i da mi koji mislimo također jesmo i da nam se sve što jeste otvara, da se pokazuje i da to čini na način da stvara bića koja postoje i nama se pojavljaju u iskustvu i da nas susreću, kao i da mi sami spadamo u takva bića koja su u stalnom susretanju i međusobnom otvaranju jednog za drugog. Dakle, korijen svake nauke su ideje o tome postojećem iz kojih ona izvire, a to su one ideje koje su ljudskom mišljenju ukazale da postoji neko specifično polje stvarnosti i pojavnosti, da

postoje specifični načini bivanja i da postoje posebna bića i načini nihovoga postojanja, neka bića i načini postojanja koje znamo i o kojima imamo svijest, ali i ona koja još nijedna od nauka koje postoje nije obuhvatila u njihovoj specifičnoj realnosti. Zbog toga mi moramo stvoriti nauku koja će nam omogućiti da razumijemo i ono što je izvan polja naše spoznaje i nauke koju upravo mi ljudi stvaramo našim mišljenjem i uspostavljamo je tako da joj polažemo temelj koji čini ideja o njoj.

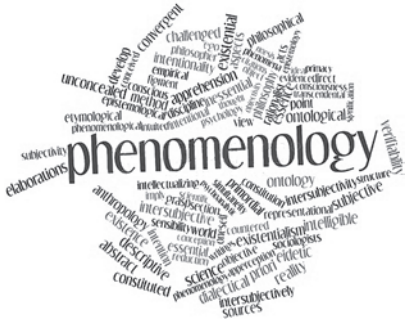
Ovakvim načinom, tj. izdvajanjem polja bivanja i konstitucijom načina njegove spoznaje, nastaje nauka koja se razvija od formulacije i razvoja prvoga koncepta same nauke koja se u našem slučaju naziva sociologija. Tako se i proučavanje sociologije kao nauke, u smislu kritičkoga pristupa njenom sadržaju i zadatku, može, ili bolje reći mora, započinjati sagledavanjem njenih korijena, razumijevanjem načina kako su bivanje, u okviru kojeg se uspostavlja njen predmet, a time i ona sama, diferencirani iz onog skupa znanja i spoznatih načina postojanja onog što jeste a što je još u mraku neznanja ili neprecizno definiranog znanja, koja su bila osnova za njeno diferenciranje i izdvajanje iz kruga dotadašnjih načina spoznaje i načina ustanovljavanja onoga što postoji upravo kao takvo. Taj prethodni intelektualni rad mora utvrditi da li uopće postoji jedan način bivanja onoga što jeste u sferi ljudskog bivanja što je posebno, onoga što nam se pojavljuje kao specifični način ljudskog bivanja i ona forma u kojoj se taj način bivanja najbolje ispoljava, a to je da li postoji ljudsko društvo kao zaseban način postojanja i ispoljavanja bitka čovjeka i da se to što na takav način postoji razlikuje od svih drugih načina ljudskog postojanja, a što otvara pitanje o tome šta je to što na takav način postoji što postaje predmet te nauke koja se naziva sociologija. To prvo i inicijalno pitanje i mišljenje o njemu, a koje je nužna pretpostavka nastajanja svake nauke pa i sociologije, nije ništa drugo nego nastojanje da se osvijetli ontološka osnova postojanja posebne vrste bivanja u svijetu uopće koje se naziva ljudsko društvo, a da se zatim istražuju svi raznoliki načini i vidovi njegovoga postojanja koje mi u svom iskustvu i životu susrećemo i da se istražuje logika njegovoga postojanja i razvoja. To onda znači da mi moramo prvo izvršiti analizu i pokušati naći odgovor na pitanje kako

se ono što čini bit toga društva pojavljuje, u kojim se pojavama manifestira njegovo postojanje, tj. moramo fenomenološki identificirati, razumjeti i analizirati taj osobeni, samo ljudima pripadajući, način pojavljivanja i bivanja koje nazivamo društveni način postojanja i općenja među ljudima. To ujedno znači da moramo utvrditi šta je to što se krije pod mnoštvom fenomena koje možemo odrediti kao načine ljudskoga postojanja a što sačinjava specifično polje koje nazivamo društvenost ljudskoga postojanja. To je zapravo traženje odgovora na pitanje šta su i kakvi su predmetno shvaćeni sociološki objekti koje istražuje sociologija, šta je istina takvih objekata, kako se epistemološki razumijevaju i metodološki zahvataju ti oblici postojanja, tj. predmeti sociološke nauke. A to znači da moramo naći način da se približimo odgovoru na pitanje kako je došlo do diferenciranja i definiranja jednog specifičnoga predmeta, opisa njegove fenomenologije i utvrđivanja načina njegovoga bivanja ili njegove ontologije, kako je i na čemu je tako osnovana nauka, tj. sociologija, proizvela i razvila svoje metode istraživanja pojava koje smatra pojavama upravo tog specifičnog načina ljudskoga bivanja i kako je sama sebe u potpunosti definirala kao nauku u okviru onog što nazivamo svijet nauke u cjelini. Mi time samo nastojimo osvijetliti put koji nam omogućava da utemeljimo onaj dio nauke o čovjeku koji proučava ontološke osnove čovjekovog svijeta koji se razlikuje i po načinu postojanja i po zakonima koji u njemu vladaju od svakog drugog načina postojanja svijeta i posebno od onog prirodnog svijeta, tj. onog u kojem ne egzistira ljudski um i ne djeluje njegova stvaralačka snaga. I da na toj osnovi razvijemo metode istraživanja svih oblika, sadržaja i načina kako su ljudi međusobno povezani u svom postojanju i djelovanju koje ima za cilj ostvarivanje njihove egzistencije i kad djeluju kao cjelina, tj. kao društvo, ali i u aspektu pojedinačne ljudske egzistencije i načina odnošenja kao onog oblika postojanja koji se sastoji u mnogostrukim vezama i zakonima ispoljavanja toga postojanja u cjelini, što čini sadržaj i definira forme ljudskoga društva.

Sociologija kao nauka ima jednake izvore i temelje kao i svaka druga nauka

U vezi sa problemom koji smo definirali kao nužnost da se svaka nauka prethodno utemelji na sigurnim pretpostavkama koje svoju sigurnost crpe iz logičke koherencije njihove izvedbe, a koje obuhvataju jasnu definiciju njenoga predmeta i garantiraju adekvatnost metoda istraživanja toga predmeta, namjeravam se pozabaviti pitanjem o izvorima nauke uopće i posebno takve jedne nauke kakva je sociologija. To znači da se detaljnije pozabavim pitanjem o njenom nastanku i problemima vezanim za razloge koji su doveli do toga da jedna takva nauka uopće nastane i da nastane tako kasno u odnosu na mnoge druge nauke, čak i one koje se ne bave problemima tako bliskim čovjeku, kao što su problemi njegovoga društvenog statusa i odnosa. Zatim da osvijetlim njeno predmetno-metodološko i teorijsko utemeljenje kao zasebne nauke koja se naziva nauka o društvu ili sociologija. Zapravo, namjera mi je da odgovorim na pitanje o tome odakle, iz kojih ljudskih potreba potječe i sa kakvim obrazloženjima biva utemeljena, kako nastaje i na čemu se zasnivata nauka, kao i šta joj je cilj. Dakle, želim odgovoriti na pitanje zašto je nužna i kako je moguća jedna nauka koja se naziva sociologija, odnosno kako samo društvo kao biće treba da se otvori, da ono što je njegova sadržina postane transparentno, dakle, šta društvo treba da doživi, pa da društveni odnosi između ljudi postanu predmet naučnog istraživanja. Naše pitanje se može definirati i kao provođenje analize strukture i načina postojanja onog što se naziva ljudsko društvo, a što ga čini otvorenim, ili što ga otvara naučnom istraživanju, kako bi se o njemu saznalo ono što je za njega bitno. Skrivenost onog što čini društvenu vezu između ljudi mora biti razotkrivena kako bi ono što održava tu povezanost postalo transparentno i otvoreno za naučni um. Naime, kada se uzme u obzir činjenica da ljudi društveno žive stoljećima prije nego što im ta veza postane na neki način otvorena za racionalnu prosudbu i spoznaju, to ukazuje na skrivenost biti društvenosti, ali i potrebu i nužnost da se u samom društvu moraju dogoditi neke promjene, kako bi istina o njemu bila razotkrivena i tako dostupna našem mišljenju.

Sadržaj prethodnog izlaganja imao je za cilj da nađe odgovor na pitanje kako se i na čemu se utemeljuje sociologija kao nauka, tj. šta je ono što je nužno da se dogodi da bi bitak određenog načina bivanja postao otvoren za naučnu spoznaju i tako postao predmet nauke, pored činjenice da se i o tom predmetu, kao i o svakom drugom predmetu koji se pojavljuje u polju našega postojanja, mogu nastati i neke druge vrste spoznajeza koje znamo da nisu konstituirane kao naučne. U nastavku ovog razmatranja imam namjeru baviti se uvjetima izbora i načina definiranja predmeta jedne novije nauke koja je nazvana sociologija i identifikacije prirode njene predmetnosti za koju se pretpostavlja da je signirana već u svome imenu. Najzad, i ako mi prethodna izlaganja budu dala za to mogućnost, imam namjeru pozabaviti se analizom posljedica tako utvrđene definicije sociologije i koncepta predmetnosti koju ona svojim pojmom obuhvata, što uvjetuje način rada u oblasti nauke koja samim činom svoje konstitucije i svojim nazivom pretpostavlja da, u smislu jednog općega poimanja, zna šta je njen predmet. A, ako zna šta je njen predmet, onda se ona može mnogo određenije baviti definicijom pretpostavki pod kojima vrši izbor metoda svoga rada uopće i posebno metoda istraživanja tako određenoga predmeta. Razmatrat ću način kako koncept samoga predmeta uvjetuje i prirodu metoda njegovog istraživanja. To znači da se mi bavimo predmetom za koji još nema nikakvog sigurnog empirijskoga dokaza već on počiva na mogućnosti da pojam o njemu formiramo isključivo na pretpojmu toga predmeta dobivenom iz obične svijesti nastale iz iskustva, od kojeg polazimo u njegovoj definiciji i kako odgovor na pitanje o tome šta je to za što se može sigurno tvrditi da predstavlja predmet nauke koja se naziva sociologija i u čemu se sastoji njegova ontološka osnova i fenomenološki izraz njegovog osobenog načina postojanja, određuje samu tu nauku. To, ukupno uzevši, znači da nas u ovom slučaju prije svega interesira pitanje o porijeklu ili iskonu i bitku društvenoga bića kojem i sami pripadamo i o načinima kako ono postoji, što određuje nauku u pogledu, kako tačne definicije njenoga predmeta, tako i jasnog i preciznog određivanja pretpostavki izbora metoda kojima će se ona služiti u izučavanju toga predmeta. Dakle, bavit ćemo

se fenomenologijom društvenoga bića kao prvom pretpostavkom utvrđivanja načina njegovoga postojanja, a time i njegovoga bitka, tj. fenomenima ljudskoga društva kao načinima postojanja čovjeka.

Polazimo od shvatanja da nam takva fenomenologija, tj. definicija načina pojavljivanja društvenosti ljudskih bića, može omogućiti uvid i u način njenoga bivanja i otvoriti nam dostupnost predmeta naše nauke i tako odrediti izbor i definiciju metoda njegovog istraživanja. Pri tome moram spomenuti da se u tom kontekstu javljaju dva različita načina i dva aspekta i predmeta sociologije i metoda njenog istraživanja. Pitanje na koje želimo naći odgovor će biti koji to koncept i kakva definicija predmeta sociologije omogućuje da se ona kao nauka odredi kao egzaktno istraživanje, u smislu pojma egzaktnosti kakav je razvijen u modernoj naucii kako se sociologija razvila tokom 20. vijeka, s jedne strane. A s druge strane, naše pitanje se jednako koncentrira i na traženje odgovora o tome koji to koncept predmeta nauke zahtijeva da se ostane kod onog metoda istraživanja u čijoj osnovi leži ljudski jezik kao mjesto u kojem je položeno sabrano iskustvo i znanje čovjekovo, a što nam na siguran način omogućava i otvara pristup predmetu istraživanja koji se realizira preko jezičkog načina njegovog analiziranja i definiranja. To znači da se fokusiramo na teorijski koncept sociološkog načina mišljenja, jer je on bitan i nužno prethodi svakoj mogućoj empiriji, budući da je već odavno poznato da mi vidimo ono o čemu možemo misliti, a ne obratno, da mislimo o onome što možemo vidjeti. Tu istinu o naučnoj spoznaji potvrdila je savremena nauka. Postojanje ideje o nekom predmetu je jedan od bitnih uvjeta da se on pojavi u horizontu naše spoznajne moći. U tom kontekstu će biti govora o dva osnovna načina koncipiranja zakonitosti u bilo kojem mediju koji je predmet našeg istraživanja. Našom spoznajom i ukupnim rezultatom našeg naučnog mišljenja dominiraju dva osnovna načina njegovog utemeljenja. To je onaj način naučnog mišljenja koji se oslanja na matematički, s jedne, i jezički način utemeljenja mišljenja i metodologije istraživanja i odnosa prema predmetu koji istražujemo, s druge strane. Ista ta dva načina utemeljenja su u osnovi nastanka i sociologije nauke, koja je ovom prilikom predmet našeg zanimanja.

ON FOUNDATION OF SOCIAL SCIENCES IN GENERAL AND SOCIOLOGY IN PARTICULAR

Summary: In the text that we publish here, which as a whole is entitled „About the establishment of the social sciences in general and sociology in particular “, the author discusses and presents assumptions of building a science about the particular way of human life and assumptions of the answer to the question how to establish a science that has no basis for direct experience of its case, i.e. sociability as a human characteristic, but its existence must be proved and defined on the basis of logical evidence and so to determine that a science of such a case is possible and even necessary, and that there is a specific subject that is explored by this science and what research methods that science must use to be able to explore its subject. In this context, the author points to the crucial significance of logical and ontological evidence for the existence of a specific reality that is called a social being, man or sociability as a special way of life of the human population, and then displays the phenomenology of its appearance, the way the phenomenon of social life is available to us, pointing to the ways in which a being of socialization occurs and from which the phenomenon of the human way of being arises and appears as available to us a phenomenon or phenomena and how the appearance of being a social impact on our research the subject of science.

Keywords: **philosophy, sociology, experience, theory, social being, sociability phenomenology and ontology of social being, research methodology sociability and the creators of the modern historical and social sciences such as Georg Wilhelm Hegel Friedrisch, Karl Marx, Auguste Comte, Max Weber, Wilhelm Dilthej**

NA SLJEDEĆOJ STRANICI DESNO:

■ Alija M. AKŠAMIJA

CIKLUS: SLUČAJNI PROLAZNICI I (1948–1952)

№ LXXI, 1949, format 182 x 181 mm. fotografija, (A.M.A. ident. br. p 71/49)

